

Predmet: Sanski Most II

Viši sud u Beogradu – Odeljenje za ratne zločine

Broj predmeta: K. Po2 4/21

Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SRJ

Optuženi: Branko Basara

Glavni pretres: 23. 9. 2024.

Na današnjem glavnom pretresu nastavljen je dokazni postupak sa ispitivanjem svedoka optužbe Milenka Stojinovića. Sudsko veće je, uz pomoć Službe za informisanje i podršku oštećenima i svedocima, utvrdilo da je pozvani svedok Nenad Davidović preminuo.

Ispitivanje svedoka Milenka Stojinovića

Svedok optužbe Milenko Stojinović je potvrdio da ostaje pri svom iskazu koji je dao 23. 1. 2014. godine pred Tužilaštvom u BiH, ali je naveo da je govorio svoje viđenje i da se ne seća detalja svog iskaza. Početkom izbijanja rata u BiH svedok je bio direktor jedne fabrike u Sanskom Mostu i bio je politički anagažovan kao član Reformskih snaga za Jugoslaviju, pa je, pored svog privredno-inženjerskog statusa, imao i politički status. Prema njegovom mišljenju, ključna odluka koja je napravila rat jeste odluka Muslimana da se putem referendum, koji je održan prvog marta 1992. godine, nezakonito izdvoje iz BiH.

Od aprila 1992. godine optuženi je bio komandant štaba Civilne zaštite u Sanskom Mostu. Štab je obavljao svoja zaduženja u skladu sa zakonom. Imao je zadatak da zbrinjava i evakuiše stanovništvo, pruža pomoć dostavljanjem vode i hrane, osposobi poljoprivredu i pokrene rad doma zdravlja i vatrogasne stanice. Ove aktivnosti su bile neophodne jer, kako navodi, „nije funkcionisala vlast, nije funkcionisala opština”. Svedok je naglasio da je Štab više pomagao Hrvatima i Muslimanima nego Srbima. Kako je svedok bio rezervni artiljerijski oficir, početkom avgusta ili septembra napušta funkciju komandanta i odlučuje da ode na ratište i da se priključi VRS. Formalno je ostao na funkciji komandanta Štaba do decembra 1992. godine. Objasnio je da je odlučio da ode na ratište jer u političkom smislu nije pripadao „SDS ekipi” i zbog toga što nije bio od značaja toj „ekipi”. Uprkos svojoj evropskoj orijentaciji, kako navodi svedok, on je bio i srpski patriota i želeo je da spreči da se ponovi situacija koja je zadesila njegovu porodicu sa majčine strane 1941. godine, kada su na vlast došle ustaše.

Objasnio je da su se neposredno pre nego što je odlučio da ode na ratište dešavale „incidentne situacije”, kao što su paljevine i pljačke nesrpskog i srpskog stanovništva. Naveo je i da je policija hapsila počinioce i da je, prema njegovom mišljenju, radila koliko je mogla i „vrlo korektno”.

Svedok formalno nije bio član Kriznog štaba u Sanskom Mostu, ali jeste prisustvovao sednicama. Objasnio je da je Krizni štab predstavljao izvršnu vlast i da je koordinisao sve aktivnosti. Nije siguran ko je osnovao Krizni štab, ali pretpostavlja da je to bila skupština opštine ili SDS. Ključni

član Kriznog štaba bio je predsednik opštine, Nedeljko Rašula, a, osim njega, članovi su uglavnom bili „izvršni” iz SDS. Naveo je da ne zna da li je neko ispred vojske bio zvanični član Kriznog Štaba. Optuženi Branko Basara je dolazio na sastanke po pozivu predsednika opštine. Na tim sastancima je svedok bolje upoznao optuženog. Prema svedoku, na tim sednicama optuženi je izlagao „kratko i jasno”. Objasnio je da je dolazilo do sukoba između optuženog i predsednika opštine, zato što se Rašula ponašao kao da je „pop svima”, a optuženi nije voleo da mu neko govori šta da radi. Naveo je i da je Rašula hteo da smeni optuženog po svaku cenu. Takođe je objasnio da je optuženi bio „stara škola JNA” i da ga je on gledao kao „komunjaru”, koja još uvek veruje u bratstvo i jedinstvo, tako da je svedok iznenađen da je Basara uopšte optužen za ratne zločine.

Već pre 1991. godine svedok navodi da su „svi bili naoružani”. Krenule su da se formiraju straže po selima. Referendum je bio samo „šlag na torti” pre nego što je stanje eksplodiralo. Krizni štab je apelovao da se preda oružje. Svedok je izjavio da je video traktorske prikolice pune oružja koje su predavali Muslimani. Načelno je postignut dogovor da se Sanski Most podeli na dva dela. Prvi deo je bio desno od obale Sane i u njemu su živeli Srbi. To je bio stari deo grada, u kome su se nalazili opština, sud, administracija i MUP. Drugi deo grada je obuhvatao prostor levo od obale i u njemu su živeli Muslimani. Krizni štab je doneo odluku da VI sanska brigada krene da deluje na području Sanskog Mosta kako bi zaštitila narod i sprečila međunacionalni sukob. Ova jedinica je bila stacionirana u mestu Lušci Palanka. Komandant VI sanske brigade je bio optuženi Branko Basara. Svedok je naveo da je optuženi pre rata učestvovao u mirovnim inicijativama kako bi se sprečio rat, gde ga je i upoznao. Naveo je i da je tokom maja i juna vojska „radila svoje zadatke”. Potvrdio je da je VI sanska brigada granatirala Mahale. Nije tačno siguran kada je VI sanska brigada došla u Sanski Most, ali misli da je to bilo u aprilu 1992. godine. Naveo je da su svi okupljeni oko Kriznog štaba dali ogromnu energiju da zaštite i spasu Muslimane i Hrvate, te da nije bilo masovnih ubistava i „da su oni to naduvali kasnije”. Izjasnio se da je čuo za ubistva hrvatskih civila u selu Magarice, ali da ne zna puno o tome. Takođe je naveo da nije bilo puno stradalih prilikom napada na naselja Otoka i Mahala.

Svedok je opisao i situaciju u kojoj je optuženi četiri sata preko radio-veze apelovao da se stanovništvo evakuiše i preda oružje. U toj situaciji svedok je lično vozio civile do igrališta i angažovao vozače „po privatnoj liniji”. Svedok je opet izrazio kako je iznenađen što je Basara na optuženičkoj klupi dok se Naser Orić slobodno „šetka” po Sarajevu.

Izjasnio se da su postojale vojne formacije koje nisu bile srpske pre rata. Muslimani su ih formirali praktično javno. Imali su svoju miliciju i „Zelene beretke”. Za Hrvate ne zna da li su imali svoje vojne formacije jer ih je bilo malo. Napomenuo je da su Muslimani prvi krenuli da se naoružavaju. Naveo je i da su srpske snage pre sukoba imale gubitke u selu Hrustovo, kada je tokom akcije razoružavanja, to jest, „čišćenja terena” iz zasede ubijeno tri ili pet srpskih vojnika od stane „muslimanskog fanatika”. Objasnio je i da je većina štete u naseljima Muhići i Mahala nastala od paljevina posle sukoba koje su sprovodile „neke grupe”.

U Sanskom Mostu je postojala jedinica SOS, to jest, srpske odbrambene snage, koje su se, prema navodu svedoka, formirale spontano. Bilo ih je i u Banjaluci, kao i u svim krajiškim opštinama. U početku su bile pod komandom Kriznog štaba, a nakon toga su uključene u TO, pa su onda ubačene u sastav VI sanske brigade. Svedok je objasnio da su pripadnici SOS bili „kauboji”, koji nisu bili pod komandom optuženog. Ova jedinica je simulirala artiljerijske udare kako bi zaplašila muslimansko življe.

Svedoku nije poznato da je bilo zatvora na teritoriji Sanskog Mosta, ali navodi da je MUP imao pritvor. „Betonirka” i objekat „Kringa” su, prema svedoku, bile pritvorski objekti, u kojima su ispitivani i uglavnom puštani oni za koje su sumnjalo da su ilegalno naoružani.

Na pitanje optuženog Branka Basare čime je vojska granatirala Mahale, svedok je odgovorio da su u pitanju bili minobacači. Svedok je naveo da najmanja zona sigurnosti iznosi 500 metara, a da su Mahale mali prostor, sa 2 kilometra dužine.

Naveo je i da ratno stanje nikad nije proglašeno u Sanskom Mostu, na šta je njegov advokat Branko Lukić dodao da je ratno stanje proglašeno tek 1995. godine.

Svedok se izjasnio da mu nisu poznati zločini VI sanske brigade i zaključuje da je ta jedinica samo branila srpski narod.

Naredni glavni pretres zakazan je za 31. 10. 2024. u 14.00 časova, u sudnici broj 2.

Fond za humanitarno pravo